

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.20>

Саврасов М. В., Ябурова О. В.

СОЦІО-ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА ДО ІНОЗЕМНИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ УМОВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Внаслідок нападу рф на суверенну європейську Україну студенти вишів, як і безліч інших наших співгромадян, були змушені шукати притулок та тимчасове помешкання не тільки в більш безпечних регіонах України, але й за її межами. Представники студентства з різних куточків нашої країни, користуючись підтримкою наших стратегічних європейських та світових партнерів, мали змогу вибрати для себе різноманітні освітні програми продовження освіти за кордоном. Вони були змушені адаптуватися до нових соціальних, освітніх та культурних реалій, що вимагало певного ступеня відповідної психологічної готовності. Дослідження соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов передбачало теоретико-методологічне обґрунтування феномена адаптаційного потенціалу особистості студента, психометричну перевірку запропонованого авторського опитувальника, опис та інтерпретацію основних психолого-педагогічних характеристик адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов.

Встановлено, що вітчизняне студентство демонструє високий та вище середнього рівень розвитку мовно-мовленнєвого, інформаційно-комунікативного, ціннісно-культурологічного, емоційно-емпатійного компонента адаптації до нових культурно-освітніх умов, що створює належні передумови для подальшої їх інтеграції до європейського культурно-освітнього простору. Рівень розвитку організаційний-методичного та змістовно-дидактичного компонентів, що є нижчим за середній, викликає серйозні занепокоєння, оскільки ускладнює процес навчання та подальшого професійного становлення українського студентства в нових умовах. Цей факт може бути викликаний недостатнім рівнем наближення української системи освіти до сучасних європейських освітніх реалій та необхідністю подальшого реформування системи освіти України з метою максимальної інтеграції до європейської освітньої родини.

Ключові слова: студент, європейська інтеграція, адаптація, культура, соціум, освіта, опитувальник, структура, компонент.

Від початку повномасштабної війни рф проти України та ведення активних бойових дій на території нашої держави значна кількість наших співгромадян була змушена залишити рідні терени в пошуках безпечного місця проживання. Не виключенням є і представники студентства, які, користуючись підтримкою наших європейських та світових економічних і освітніх партнерів, мали змогу вибрати для себе різноманітні програми продовження освіти фактично в будь-якій із розвинених країн.

Унаслідок цього вони мусили активно адаптуватися до нових соціальних, освітніх та культурних реалій, що вимагало певного рівня психологічної готовності до такого виду активності. У безпосередньому синхронному онлайн-контакті з нашими респондентами, тими самими студентами, яким довелося покинути власну країну і власний виш, нами були узагальнені основні психологічні, культурні, соціальні та освітні аспекти процесу адаптації до нових умов життя, спілкування та навчання та розроблений спеціальний опитувальник.

Основною метою дослідження є вивчення характеристик феномена соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов. Реалізація мети дослідження передбачає теоретико-методологічне обґрунтування феномена адаптаційного потенціалу особистості студента, психометричну перевірку запропонованого авторського опитувальника соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов, опис та інтерпретацію основних психолого-педагогічних характеристик адаптації українського студентства до вищевказаних умов тощо.

У дослідженнях Н. Завацької адаптаційний потенціал особистості розглядається як інтегральна характеристика, що включає стійку сукупність індивідуально-психологічних і особистісних властивостей, що уможливорює ефективну взаємодію особистості зі світом, відіграє важливу роль у психічному й соціальному розвитку індивіда та в низці випадків потребує підтримувальної та коректувальної роботи [3].

О. Д. Литвиненко зазначає, що концептуальна схема адаптаційного потенціалу молоді в умовах сучасного соціуму має багаторівневий характер, що утворює складну мережу взаємин певних концептів (складників адаптаційного потенціалу – певних адаптивностей) [5].

Як зазначають Н. А. Липовська та К. О. Сахарова, надзвичайні гуманітарні ситуації, незалежно від їх походження, мають сильний психосоціальний вплив на громади, сім'ї та окремих людей. Не врахування цього означає обмеження аналізу, розуміння посилення цінностей, характерних для групи, і посилення групових характеристик (наприклад, релігійних, культурних, світоглядних цінностей тощо) [4].

Не заглиблюючись у зміст питань запропонованого опитувальника, зазначимо лише, що питання 1–6 мають якісний та індикативний характер, дозволяючи розподіляти студентів за майбутнім фахом, віком, періодом навчання тощо. Питання 7–20 мають кількісний характер та дозволяють ранжувати студентів як за різними показниками соціо-психолого-педагогічної адаптації, так і за цим показником у його інтегральному втіленні. Більш розгорнуті дані щодо рівнів прояву соціо-психолого-педагогічної адаптації, інформацію щодо її валідності, надійності, репрезентативності надамо нижче.

У процесі розробки та апробації цього опитувальника соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов ми використали концепції та критерії тестування та виміру (Anastasi, Yin, Cronbach, Meehl, Campbell, Fiske) [1; 2]; у процесі формулювання бази питань використовували відповідні блоки питань методики соціально-педагогічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда, тесту соціального інтелекту Дж. Гилфорда – М. Саллівена, опитувальника рівня психічного благополуччя К. Ріффа, опитувальника засобів подолання критичних ситуацій Е. Хайма, тесту оцінки задоволеності якістю життя Р. С. Еліота, методики діагностики загальної комунікативної толерантності В. В. Бойка, методики діагностики соціальної фрустрованості Л. І. Вассермана.

Перед використанням нашого опитувальника з діагностичною метою ми мали провести належне пілотажне опитування наших респондентів із використанням спеціально розробленої онлайн-форми та встановити належний рівень відповідності опитувальника основним психометричним критеріям. Отримані дані оброблялися з використанням програми Microsoft Excel та інтегрованого статистичного пакету Statistica 8.0.

Як вже згадувалося вище, оцінка нашої методики проводилася за чотирма критеріями тестування: стандартизація, норми, надійність та валідність. Саме ці критерії використовуються для того, щоб виявити наукову адекватність використання цієї методики для вимірювання заявлених індивідуально-психологічних та соціо-культурних відмінностей студентів.

Задля реалізації аспекту перевірки стандартизації нами вказані в інструкціях до опитувальника умови, за яких можна проводити опитування, хто може підлягати опитуванню, процедури залучення опитуваних, прописана детальна процедура обрахунку отриманих результатів як за окремими шкалами, так і в інтегральному аспекті, необхідна процедура інтерпретації результатів опитування тощо. З метою встановлення ступеня одноманітності розуміння питань опитування в кількісних та якісних аспектах нами проведено анкетування, за результатами якого можемо зробити висновок, що 95 % опитуваних повністю зрозуміли всі питання, між результатами розуміння деяких питань за допомогою процедури контент-аналізу та кореляційного аналізу нами встановлено статистично достовірний позитивний зв'язок на рівні $p \leq 0.05$.

Показниками надійності опитувальника є коефіцієнт ретестової надійності, внутрішньої узгодженості, надійність паралельних форм, надійність суб'єктивних та експертних оцінок. Коефіцієнт *ретестової надійності* дорівнює коефіцієнту лінійної кореляції між результатами проведення одного і того ж опитування з інтервалом в один календарний місяць. Так, числовий вираз цього коефіцієнту у нашому випадку досягає 0,82 (для більшості стандартизованих тестів коефіцієнт *ретестової надійності* від 0,7 до 1).

У процесі розподілу нашого тесту на дві зіставні частини для оцінювання коефіцієнта *внутрішньої узгодженості* ми відбирали питання за парними і непарними номерами, що дало змогу отримати його числове значення (як вираз статистично достовірної позитивної кореляції на рівні $p \leq 0.05$). Нами також визначався та обчислювався коефіцієнт *надійності паралельних форм* як такий, що є результатом кореляції зіставних (таких, що складаються з аналогічних за змістом питань) варіантів нашої методики. У нашому випадку позитивна кореляція між двома варіантами методики знаходиться на статистично достовірному рівні.

Коефіцієнт *надійності суб'єктивних оцінок* [30, р. 134] обчислювався як результат кореляційного аналізу даних, що отримані в процесі тестування за цим опитувальником та методиками соціально-педагогічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда, тесту соціального інтелекту Дж. Гилфорда – М. Саллівена, опитувальником рівня психічного благополуччя К. Ріффа, опитувальником засобів подолання критичних ситуацій Е. Хайма, тестом оцінки задоволеності якістю життя Р. С. Еліота, що проводилися для наших обстежуваних. Тут ми мусимо зазначити, що залежно від зростання віку обстежуваних нами виявлений вищий рівень статистично достовірної (на рівні $p \leq 0.05$) позитивної кореляції між цими результатами.

У психології виділяють змістовну, поточну, прогностичну та конструктивну валідність. Аналізуючи аспект *змістовної* валідності нашої методики, мусимо зазначити, що в доступній нам літературі більшість фахівців наводить дані про аналогічну нашої методики змістовність адаптаційного потенціалу людини. Щодо *поточної* валідності зазначаємо, що нами отримано значущу позитивну кореляцію на статистично достовірному рівні між результатами нашого опитувальника та інших критеріальних оцінок (результати оцінювання творчих досягнень наших опитуваних їх викладачами, психологами ЗВО, батьками, адміністрацією факультетів тощо). Кажучи про *прогностичну* владність, мусимо зазначити, що впродовж місяця між першим та другим обстеженням членів нашої вибірки за цим опитувальником, ті з них, що мали результати вище середнього продемонстрували значні адаптаційні досягнення (успішність навчання, написання наукових робіт, комунікативна активність, позитивний настрій тощо). Нарешті, оцінюючи конструктивну валідність, зазначаємо, що цей тест позитивно корелює з іншими відносно валідними процедурами виміру адаптаційного потенціалу особистості студента тощо.

Що стосується загальної інформації щодо респондентів, які взяли участь в опитуванні із використанням запропонованої нами методики, то в ньому узяли участь 92 % респондентів, що досягли двадцятирічного віку, та 8 % респондентів, що є молодшими за цей вік. При цьому 75 % респондентів жіночої статі та лише 25 % чоловічої статі. Що стосується розподілу за роками навчання, першокурсники серед наших опитуваних відсутні, 25 % є студентами другого року навчання, 25 % є студентами третього року навчання, 42 % є студентами четвертого року навчання та 8 % навчаються у магістратурі. Що стосується розподілу за спеціальностями, то 8,3 % наших респондентів є майбутніми вчителями іноземної мови, 8,3 % – майбутніми

економістами, 15,7 % планують стати вчителями математики, 16,7 % – майбутні менеджери, 8,3 % є майбутніми вихователями ДНЗ. Стосовно часу вимушеного перебування за кордоном, то 8,3 % опитуваних перебували за кордоном на момент опитування біля двох тижнів, 8,3 % опитуваних опитування біля трьох тижнів, 16,7 % опитуваних перебували за кордоном біля одного місяця, 8,3 % понад місяць та 8,3 % перебували за кордоном біля трьох місяців.

Більшість наших респондентів, 66,7 %, вказує на незбіг (або неповний збіг) спеціальності, за якою вони навчаються за кордоном із тією, яку вони опановували в Україні, лише для 33,3 % спеціальність навчання в Україні та за її межами збігаються. Це може свідчити про неузгодженість навчальних планів та програм підготовки фахівців у нашій країні та за кордоном, що свого часу гальмувалося певними бюрократичними процедурами. Що стосується рівня засвоєння навчальних дисциплін у нових умовах навчання, 10 % опитуваних відчують дуже значні ускладнення при їх засвоєнні, 20 % опитуваних відчують значні ускладнення, 40 % опитуваних відчують ускладнення середнього рівня в процесі навчальної роботи, 30 % опитуваних стикаються з незначними ускладненнями у процесі навчання, і серед опитуваних відсутні ті студенти, які б навчалися за кордоном без жодних ускладнень.

Про вкрай незручну для них форму навчання в європейських вишах свідчать 11,1 % респондентів, доволі незручну форму навчання 33,3 % опитуваних, про прийнятний рівень зручності нової форми навчання заявляють 22,2 % опитуваних, про зручність нової форми навчання свідчать 11,1 % респондентів, та про високий рівень зручності нової форми навчання заявили 22,2 % опитуваних. Що стосується ролі організаційного складника на рівні куратор-студент, то її вкрай незначну роль в умовах європейського вишу зазначають 55,6 % респондентів, певний її вплив на інтеграцію в освітній процес вказують 22,2 % опитуваних, її значну роль підкреслюють 11,1 % опитуваних, про вагомий роль організаційного складника говорять 11,1 % респондентів. Частина респондентів (44,4 %) зазначили незручність або високу незручність для них форми навчання в європейських вишах.

Про високий рівень незрозумілості для них мови спілкування за кордоном свідчать 8,3 % респондентів, про значний рівень незрозумілості іноземної мови як засобу спілкування – 41,7 % опитуваних; середній рівень прийнятності іноземної мови зазначають 33,3 % опитуваних, високий рівень розуміння іноземної мови – лише 16,7 % респондентів, зрештою зовсім відсутні опитувані, які зазначають високий рівень володіння мовою спілкування за кордоном. Констатуємо, що частина наших опитуваних (86,7 %) зазначає середній, високий або дуже високий рівень розуміння іноземної мови як засобу спілкування.

Про високий рівень неспроможності підтримувати діалог з іноземцем говорять 16,7 % респондентів, значний рівень неспроможності підтримувати діалог підкреслюють 16,7 % опитуваних, середній рівень такої спроможності зазначають 58,3 % опитуваних; про високий рівень спроможності підтримувати діалог з іноземцем розповіли 8,3 % респондентів, та відсутні опитувані, які зазначають найвищий рівень такої спроможності. Спостерігаємо, що переважна частина наших опитуваних (66,6 %) зазначає середній або високий рівень власної спроможності підтримувати діалог з іноземцями.

Дуже низький рівень власної поінформованості про культурні особливості країни перебування підкреслили 8,3 % респондентів, низький рівень такої поінформованості засвідчили 33,3 % опитуваних, середній рівень такої поінформованості зазначають 16,7 % опитуваних, про високий рівень поінформованості розповіли 41,7 % респондентів, відсутні опитувані, що кажуть про дуже високий рівень власної поінформованості про культурні особливості країни перебування. Переважають опитувані (58,4 %), що зазначили середній або високий рівень власної поінформованості про культурні особливості країни перебування.

Про дуже високий рівень складності у встановленні контактів із представниками іншої культури на побутовому рівні висловилися 16,7 % респондентів, високий рівень такої складності підкреслили 25 % опитуваних, середній рівень власної спроможності встановлювати контакти із представниками іншої культури підкреслили 16,7 % опитуваних, про високий рівень такої спроможності розповіли 41,7 % респондентів, відсутні опитувані, що кажуть про дуже високий рівень легкості у встановленні контактів із представниками іншої культури на рівні побуту. Більшість студентів (58,4 %) зазначили середній або високий рівень спроможності встановлювати контакти з представниками іншої культури на побутовому рівні.

У ситуації навчальної взаємодії про дуже високий рівень складності у встановленні контактів із представниками іншої культури висловилися 9,1 % респондентів, високий рівень такої складності підкреслили 27,3 % опитуваних, середній рівень власної спроможності встановлювати контакти із представниками іншої культури в навчальній взаємодії підкреслили 36,4 % опитуваних, про високий рівень такої спроможності розповіли 27,3 % респондентів, відсутні опитувані, що говорять про дуже високий рівень легкості у встановленні контактів із представниками іншої культури в ситуації навчальної взаємодії. Як бачимо, більшість респондентів (63,7 %) визначили середній або високий рівень спроможності встановлювати контакти із представниками іншої культури у навчальній взаємодії.

Зрідка з позитивними емоційними проявами з боку іноземців стикалися 8,3 % респондентів, нечасто стикалися з такими проявами 8,3 % опитуваних, середній рівень частоти таких проявів із боку іноземців підкреслили 33,3 % опитуваних, високий рівень частоти таких проявів відмітили 33,3 % респондентів, дуже високий рівень частоти позитивних емоційних проявів із боку іноземців зазначили 16,7 % опитуваних. Кількість опитуваних студентів, що підкреслили високий або найвищий рівень позитивних емоційних проявів

із боку іноземців (50 %), значно переважає кількість тих, що зазначають низький або вкрай низький рівень таких проявів (16,7 %).

Про найнижчу ефективність встановлення безпосереднього емоційного контакту з іноземцями заявили 16,7 % респондентів, низьку ефективність встановлення таких контактів засвідчили 25 % опитуваних, середній рівень ефективності встановлення емоційного контакту зазначили 33,3 % опитуваних, високий рівень ефективності встановлення таких контактів підкреслили 16,7 % респондентів, найвищий рівень ефективності встановлення безпосередніх емоційних контактів з іноземцями засвідчили 8,3 % опитуваних. Спостерігаємо певне переважання кількості респондентів, що зазначили низьку або вкрай низьку ефективність встановлення безпосереднього емоційного контакту з іноземцями (41,7 %), порівняно з кількістю респондентів, що заявили про високий або найвищий рівень такої здатності (25 %).

Про вкрай низьку здатність до уникнення комунікативних бар'єрів у спілкуванні з іноземцями говорять 8,3 % респондентів, низьку здатність до уникнення комунікативних бар'єрів підкреслили 33,3 % опитуваних, середній рівень такої здатності засвідчили 41,7 % опитуваних, про високий рівень такої здатності розповіли 16,7 % респондентів, відсутні опитувані, що мають найвищий рівень здатності до уникнення комунікативних бар'єрів у спілкуванні з іноземцями. Як бачимо, 41,6 % опитуваних вважають свою здатність уникати комунікативних бар'єрів у спілкуванні з іноземцями низькою або вкрай низькою, що викликає певне занепокоєння загальним рівнем комунікативної гнучкості сучасного українського студентства.

Найнижчий рівень комфорту навколишнього культурно-освітнього середовища засвідчили 8,3 % респондентів, низький рівень такого комфорту зазначили 25 % опитуваних, середній рівень – 25 % опитуваних, високий рівень комфорту – 25 % респондентів, найвищий рівень такого комфорту – 16,7 % опитуваних. Як можемо спостерігати, більшість опитуваних, а саме 66,7 %, вважають закордонне культурно-освітнього середовища комфортним, доволі комфортним або дуже комфортним.

Підбиваючи підсумки дослідження, можемо зазначити: 1) у структурі соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов на теоретичному та прикладному рівнях варто виділити мовно-мовленнєвий, інформаційно-комунікативний, ціннісно-культурологічний, емоційно-емпатійний, організаційний-методичний та змістовно-дидактичний аспекти; 2) запропонований опитувальник соціо-психолого-педагогічної адаптації українського студентства до іноземних культурно-освітніх умов відповідає чотирьом психометричним критеріям тестування (стандартизація, норми, надійність та валідність), що дає змогу виявити наукову адекватність використання цієї методики для вимірювання заявлених індивідуально-психологічних та соціо-культурних відмінностей студентів; 3) вітчизняне студентство демонструє високий та вище середнього рівень розвитку мовно-мовленнєвого, інформаційно-комунікативного, ціннісно-культурологічного, емоційно-емпатійного компонента адаптації, що створює належні передумови для подальшої їх інтеграції до європейського-культурно освітнього простору; 4) натомість рівень розвитку організаційний-методичного та змістовно-дидактичного компонентів, що є нижчим за середній, викликає серйозні занепокоєння, оскільки ускладнює процес навчання та подальшого професійного становлення українського студентства в нових умовах. Цей факт може бути зумовлений недостатнім рівнем наближення української системи освіти до сучасних європейських освітніх реалій та необхідністю подальшого реформування системи освіти України з метою якомога повної інтеграції до європейської освітньої родини.

Використана література:

1. Анастازی А., Урбіна С. Психологическое тестирование. 7-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 688 с.
2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для ВУЗов. 2-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 384 с.
3. Завацька Н. Є. Особливості опанувальної поведінки молоді та її здатність до антиципації в посттравматичній ситуації. *Наука і освіта*. 2017. Вип. 7. С. 146–142.
4. Липовська Н. А., Сахарова К. О. Вплив гуманітарної кризи на психічне здоров'я населення. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 2. С. 86–91.
5. Литвиненко О. Д. Соціально-психологічні основи розвитку адаптаційного потенціалу сучасної молоді : монографія. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. 302 с.

References:

1. Anastazi A., Urbina S. (2007) Psihologicheskoe testirovanie. [Psychological testing. 7th ed.]. 7-e. izd. SPb. Piter. 688 s. [in Russian].
2. Burlachuk L. F. (2008) Psihodiagnostika: uchebnik dlya VUZov. [Psychodiagnostics: a textbook for universities. 2nd ed.]. 2-e izd. SPb.: Piter. 384 s. [in Russian].
3. Zavacz'ka N. Ye. (2017) Osoblyvosti opanuvальноy povedinky molodi ta yiyi zdatnist do antycypaciyi v posttravmatychnij sytuaciyi. [Peculiarities of possessive behavior of young people and their ability to anticipate in a post-traumatic situation]. *Nauka i osvita*. Vy'p. 7. S. 146–142. [in Ukrainian].
4. Lypovska N. A., Saxarova K. O. (2022) Vplyv humanitarnoyi kryzy na psyychne zdorovya naseleennya. [The impact of the humanitarian crisis on the mental health of the population]. *Dniprovskyy naukovyy chasopys publichnogo upravlinnya, psyyhologiyi, prava*. № 2. S. 86–91. [in Ukrainian].
5. Lytvynenko O. D. (2018) Socialno-psyyhologichni osnovy rozvytku adaptacijnogo potencialu suchasnoyi molodi : monografiya. [Socio-psychological foundations of the development of adaptation potential of modern youth: monograph]. Syevyeredoneczk : Vyd-vo SNU im. V. Dalya. 302 s. [in Ukrainian].

Savrasov M., Iaburova O. Socio-psychological and pedagogical adaptation of Ukrainian students to foreign cultural and educational conditions: problems and prospects

As a result of the Russian attack on sovereign European Ukraine, university students, like many other fellow citizens, were forced to seek refuge and temporary accommodation not only in safer regions of Ukraine, but also outside its borders. Student representatives from different parts of our country, using the support of our strategic European and global partners, had the opportunity to choose various educational programs for continuing education abroad. They were forced to adapt to new social, educational and cultural realities, which required a certain degree of appropriate psychological readiness. The study of the socio-psychological-pedagogical adaptation of Ukrainian students to foreign cultural and educational conditions involved theoretical and methodological substantiation of the phenomenon of the adaptation potential of the student personality, psychometric testing of the proposed author's questionnaire, description and interpretation of the main psychological and pedagogical characteristics of the adaptation of Ukrainian students to foreign cultural and educational conditions.

It has been established that domestic students demonstrate a high and above-average level of development of the language-speech, information-communicative, value-cultural, emotional-empathetic component of adaptation to new cultural and educational conditions, which creates proper prerequisites for their further integration into the European cultural and educational space. The level of development of the organizational-methodical and content-didactic components, being at a level below the average, causes serious concern, as it complicates the process of learning and further professional formation of Ukrainian students in new conditions. This fact may be caused by the insufficient level of approximation of the Ukrainian education system to modern European educational realities and the need for further reform of the education system of Ukraine with the aim of maximum integration into the European educational family.

Key words: student, European integration, adaptation, culture, society, education, questionnaire, structure, component.

УДК 37.014(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.21>

Сєрова Г. В.

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена оновленню змісту історичної освітньої галузі в закладах загальної середньої освіти. Визначається, що важливими чинниками якісних змін у шкільних програмах з історії є євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави, необхідність протидіяти розгорнутій проти України "гібридній війні", зокрема у сфері історичної науки і освіти, об'єктивне оновлення даних історичної науки, значний вплив медіа на свідомість учнів, нові підходи до відбору і структурування змісту історичних курсів у школі у зв'язку з послідовним запровадженням компетентнісного підходу в контексті впровадження стратегії Нової української школи та Державного стандарту базової середньої освіти. Аналіз сучасних джерел історіографії, науково-методичних напрацювань та нормативних документів засвідчує, що актуальними пріоритетами відбору змісту шкільної історії є ідеї державотворення, формування української політичної нації, європейський вимір викладання історії, позбавлення імперсько-радянського історичного наративу. Визначено, що одним зі шляхів концептуальної зміни шкільної історичної освіти та унеможливлення привласнення кремлем оновленої української історії на основі її логічного інтегрування в європейський контекст є створення інтегрованих курсів історії України і всесвітньої історії. Розкрито особливості інноваційного інтегрованого курсу "Досліджуємо історію і суспільство" для 5–6 класу, розроблену колективом авторів відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, в основу якої покладено тематичну внутрігалузеву і міжгалузеву інтеграцію. Зазначено, що реалізація оновленого змісту шкільних історичних курсів для учнів 6–11 класів потребує істотного редагування чинних підручників, розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення для очного і дистанційного навчання, створення новітніх освітніх електронних ресурсів, відповідної підготовки вчителів до викладання нового історичного змісту, залучення вчених-істориків до методичної допомоги вчителям і створення необхідного методичного супроводу.

Ключові слова: євроінтеграція України, шкільна історична освіта, реформування, зміст, методика.

Нагальним завданням сучасної української школи є задоволення запиту українського суспільства на якісну історичну освіту. Реагуючи на потреби часу і суспільне замовлення у процесі формування сучасного змісту та завдань історичної освіти, необхідно насамперед враховувати загальні чинники розвитку суспільства – глобалізацію, інформатизацію, полікультурність світу.

Також модернізація шкільних програм з історії зумовлена впливом євроінтеграційного вектора розвитку нашої держави, юридично закріпленого наданням 23 червня 2022 року Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Це вимагає застосування нових методологічних ідей, орієнтуючись на загальноєвропейські цінності та гуманістичні ідеали, послідовно позбавляючись радянських стереотипів. Але водночас, аби убезпечитися від руйнування української національної ідентичності та не допустити маніпулювання історичними фактами, необхідно вчасно корегувати державну освітню політику, зокрема у сфері шкільництва. Вона має бути спрямована не на ситуативні потреби чинної влади, а на системність